

Het geschreven curriculum in de bovenbouw van het vmbo

Inhoud

Het geschreven curriculum in de bovenbouw van het vmbo.....	1
Inleiding.....	1
Het vmbo-programma van 2003.....	1
Klein onderhoud en nieuwe opzet CE	2
Compensatie in het SE.....	2

Inleiding

Tot 2003 leek het centraal examen vmbo (mavo) sterk op dat van havo en vwo. Het had eenzelfde systematiek met jaarlijks twee onderwerpen, waarvan telkens één nieuw thema. Aan de hand van leerstofomschrijvingen werden kennis en vaardigheden getoetst.

In de loop van de jaren negentig werd de aanzet gegeven tot een nieuw examenprogramma dat voor het eerst in 2003 werd geëxamineerd. Al spoedig bleek, bijvoorbeeld tijdens studiedagen, dat het veld niet erg ingenomen was met deze verandering en aandrong op aanpassing. Het klein onderhoud, dat in 2006 en 2007 werd verricht aan de programma's van het vmbo, bood de gelegenheid een nieuwe exameneenheid te maken, die in 2008 voor het eerst centraal geëxamineerd werd.

Het vmbo-programma van 2003

De wijziging van 2003 is destijds niet zozeer tot stand gekomen op verzoek van geschiedenisdocenten, maar vooral te verklaren als een effect van de invoering van het vmbo. De inhoud van alle examenprogramma's stond in het teken van de wenselijk geachte doorstroomrelevantie. Het beroepsvoorbereidend karakter van het examenprogramma werd duidelijk zichtbaar in de keuze en inhoud van de zes exameneenheden. De nieuwe eindtermen waren vooral te begrijpen vanuit de plaats die aan het vak geschiedenis en staatsinrichting werd toegedacht. Eén exameneenheid was bijvoorbeeld bedoeld ter ondersteuning van de sector zorg en welzijn in het nieuwe vmbo.

Voor het eerst is er in het examenprogramma van 2003 geen uitgebreide stofomschrijving meer. Wel zijn op het laatste moment nog een aantal specificaties aan het programma toegevoegd. Maar het blijft, volgens Kurstjens, toetsdeskundige bij Cito, een probleem dat niet helemaal duidelijk is wat er

getoetst mag worden. Wat mogen de examenmakers wel en wat niet bekend veronderstellen?¹ Er lijkt brede overeenstemming te zijn over de wenselijkheid om voor het vmbo, ten aanzien van het centrale examen, gezien het type leerling, te komen tot een uitvoeriger invulling/specificatie dan voor havo/vwo.²

De ervaringen met de eerste examens in 2003 hebben de aanvankelijke bezorgdheid niet weggenomen. Veel docenten en leerlingen zijn de mening toegedaan dat het examen vooral leesvaardigheid en vaardigheden betreft en veel minder de vakinhoudelijke elementen van het vak geschiedenis. Daarbij komt dat zowel docenten als leerlingen de elkaar deels overlappende kern- en verrijkingsdelen niet bijster interessant of relevant vinden.

Min of meer als voorzetting van de situatie op de mavo volgen de meeste leerlingen met geschiedenis in hun pakket de theoretische leerweg. De noodzaak om het examenprogramma aan te passen aan de sector waarin de leerlingen zitten, is in de theoretische leerweg minder sterk aanwezig dan bij de beroepsgerichte leerwegen. Toch zijn in het gedetailleerde examenprogramma veel aanwijzingen te vinden die wijzen in de richting van de sector zorg en welzijn. Dat doet geen recht aan de leerlingen die in de andere sectoren zitten. Daarbij komt dat steeds meer docenten vinden dat het examenprogramma met roulerende examenonderwerpen weinig meer met het vak geschiedenis te maken heeft. Dit geluid klonk luid en helder door tijdens bijvoorbeeld de door de VGN in december 2005 georganiseerde vmbo-studiedag ('Hoe concreter, hoe beter'). Ook ontwikkelingen in de samenleving hebben ertoe bijgedragen dat het algemeen vormend karakter van het vak steeds belangrijker gevonden wordt. Er wordt van geschiedenis iets anders gevraagd dan een voorbereiding op een specifieke sector. Men verwacht eerder een brede, algemeen vormende opzet met oog op het toekomstige functioneren van leerlingen in de maatschappij en men wil dus meer nadruk op overzichtsgeschiedenis of oriëntatiekennis.

Het is duidelijk dat de zes bestaande exameneenheden uit 2003 aan deze vraag onvoldoende recht doen.

Klein onderhoud en nieuwe opzet CE

Genoemde opvattingen in onderwijs en samenleving (historisch besef en algemeen vormend) hebben ertoe bijgedragen dat als onderdeel van het reguliere 'klein onderhoud' van het examenprogramma een nieuwe exameneenheid 'Historisch Overzicht vanaf 1900' is toegevoegd. Sinds 2008 wordt dit overzicht getoetst in het centraal examen. Met ingang van 2008 is er nóg een verandering doorgevoerd, vanaf dat jaar worden telkens dezelfde twee exameneenheden gedurende enkele jaren achtereen centraal geëxamineerd. Deze verandering hangt samen met een aanpassing voor alle vakken met ingang van 2007. Voor geschiedenis zullen met ingang van 2008 de eenheden 'Staatsinrichting van Nederland' en het genoemde 'Historisch Overzicht vanaf 1900' geëxamineerd worden.

Compensatie in het SE

Om overladenheid van het programma tegen te gaan hebben scholen sinds 2008 de ruimte bij het schoolexamen voortaan minder exameneenheden te toetsen. Waren dat er tot dat jaar, naast de

¹ Verslag van de vergadering van de informele werkgroep, 7 november 2002.

² Verslag van de vergadering van de informele werkgroep, 13 november 2002

twee onderwerpen van het CE, nog vier, nu zijn dat er voor BB ten minste twee en voor KB en GLTL tenminste drie.

Sinds 2008 bestaat het centraal examen uit twee onderdelen: 'De Staatsinrichting van Nederland' en 'Het Historisch Overzicht vanaf 1900'

Het examenprogramma voor het vmbo hanteert *niet* de systematiek van de tien tijdvakken en de kenmerkende aspecten. Het huidige programma dateert van 2008 en is met het oog op het examen van 2018 (cohort 2016) onlangs licht herzien (zie hieronder).

Het examenprogramma wordt nader gespecificeerd in syllabi die jaarlijks worden uitgegeven door het College voor Toezicht op Examens (CvTE). Per jaar verschillen zulke syllabi doorgaans weinig van elkaar, maar de syllabus voor het examenjaar 2018 is grondig herzien. De syllabi worden bekend gemaakt op www.examenblad.nl.

Vanaf 2018 ziet een en ander er voor de bovenbouw van het vmbo als volgt uit:

Schoolexamen

Het schoolexamen moet in ieder geval bestaan uit twee (BB) of drie (KB en GTL) exameneenheden, waarbij de school de keuze heeft uit:

- De koloniale relatie Indonesië - Nederland (GS/K/4)
- De industriële samenleving in Nederland (GS/K/6)
- Sociale zekerheid en verzorgingsstaat in Nederland (GS/K/7)
- Cultureel - mentale ontwikkelingen in Nederland na 1945 (GS/K/8)
- De Koude Oorlog (GS/K/9)
- Het conflict tussen Israël en de Arabische wereld (GS/K/11)

Het deel van het examenprogramma dat specifiek betrekking heeft op het schoolexamen wordt nader toegelicht en van toetsvoorbeelden voorzien in een door SLO gemaakte handreiking (Van der Kaap en Rozing, 2016).

Centraal examen

Het centraal examen bestaat vanaf 2018 uit:

- Staatsinrichting van Nederland (GS/K/5)
- Historisch overzicht vanaf 1900 (GS/K/10)
- Twee thema's bij het Historisch Overzicht vanaf 1900 (alleen vmbo-tl):
 - het communisme in de Sovjetunie (1917-1941);
 - Indonesië als voorbeeld van dekolonisatie (1942-1949);

De herziening van de syllabus wordt van kracht in het schooljaar 2016-2017 (examen 2018). Ze heeft vooral betrekking op de indeling van de syllabus. Die wordt overzichtelijker en consistent. Belangrijkste inhoudelijke veranderingen zijn het toevoegen van een historische context aan de staatkundige ontwikkelingen in de periode 1848-1914 en (voor GTL-leerlingen) het verplaatsen van het onderdeel over het Midden-Oosten van het centraal examen naar het schoolexamen.